Muzeul Național Cotroceni

Mărturii de istorie și cultură românească

♦ II ♦

volum coordonat de Mariana Lazăr

Editura Muzeul Național Cotroceni
București, 2023

MUZEUL NAȚIONAL COTROCENI

Director general – Ana Maria Ludatșer

Coordonator, editor – dr. Mariana Lazăr
Tehnoredactare pentru tipar, coperta – Oana Răitaru
Traducere sau verificare rezumate în engleză – Ioana Găurean

ISSN 2971 – 8805

ISSN-L 2971 – 8805

Ion Kalinderu, în slujba Regelui și a Țării. Pagini din corespondența cu colegii și amicii academicieni

Ion Kalinderu, at the service of King and Country: a few pages of correspondence with friends and fellow academics

Ștefan PETRESCU*

Abstract: An energetic and practical man, with legal training in France, capable of solving even the most complicated affairs, Ion Kalinderu (1840-1913) was sent by the ruling Prince Carol to Berlin in 1879 to settle the issue of railways. In 1884, King Carol took him into his service as Administrator of the Crown Domain; in 1893, the Romanian Academy elected him a titular member as a gesture of gratitude for his contribution to Oteteleșeanu donation.

This communication depicts Kalinderu's personality and his multiple concerns and activities by means of his letters to friends and fellow academics: Ion Bianu, A.C. Cuza, Constantin Istrati, and Anton Naum. He writes, around 1905: "I come from Sinaia, where I went to see the Master on official business". Kalinderu, aged 65, shows his devotion to work: "You ask me if I intend to remain in Bucharest in this torrid weather. I will and we will see what happens, because, apart from the Crown Domain, I still have plenty of other works, such as those of the Historical Monument Commission, of Forestry Society, of *Albina* magazine, and others. Not to mention the Academy, which is giving me so much work, and which, as I wrote to you, is keeping me, if not permanently in the city, then very close to it indeed".

Keywords: Ion Kalinderu, Carol I, Romania, Romanian Academy, Crown Domain

***

Ce știm despre Kalinderu

Istoriografia îl amintește pe Ion Kalinderu (1840-1913) ca pe un eficient Administrator al Domeniului Coroanei sub Carol I. În 2014 a apărut monografia Domeniul Coroanei, care se ocupă îndeaproape de activitatea primului administrator[1]. Un alt aspect al personalității polivalente a lui Kalinderu a fost calitatea sa de colecționar. Pe strada Vasile Sion la numerele 2-4 există casa fraților Ion și Nicolae Kalinderu, ridicată de arhitectul Ion D. Berindey (1832-1884), clădire în care, începând cu anul 1914, a funcționat Muzeul Kalinderu. Astăzi, acest muzeu se află în administrarea Muzeului Național de Artă. Despre Ion Kalinderu semnalăm aici biografia întocmită de istoricul de artă Oliver Velescu, de altfel singura ce i-a fost dedicată acestei personalități până în prezent[2]. De numele Kalinderu se leagă și ctitorirea așa-numitei biserici bulgare, Sfântul Ilie, de pe strada Doamnei din București[3]. Colecționarul de artă Krikor H. Zambaccian (1889-1962), elev de liceu pe la 1902, membru al corului bisericii din strada Doamnei, își amintește despre prima întâlnire cu Kalinderu: „părea evlavios și umil în fața altarului, își alegea locul cam lângă strană, dar după slujbă reintra în condițiile sale pământești și redevenea țanțoș și distant”[4].

Un levantin la Curtea Regală

Ctitor al bisericii Sfântul Ilie și întemeietor al familiei a fost chir Lazăr Kalenderoglu (1792-1880?), originar din Izmir, care în jurul anului 1830 s-a stabilit la București, unde a strâns o avere considerabilă din negustorie, cămătă și arendășie[5]. Averea i-a fost împărțită între cei doi băieți. Moșiile Greci în județul Olt și Tecuci în Teleorman i-au revenit lui Ion Kalinderu[6] și însumau

---

* Doctor în istorie, Institutul de Studii Sud-Est Europene, Academia Română

[1] Nicolae Șt. Noica, Ștefan Petrescu, *Domeniul Coroanei, instituția model a lui Carol I după 130 de ani*, Editura Vremea, București, 2014, pp. 39-42.

[2] Oliver Velescu, *Ion Kalinderu. Documente și mărturii*, Oscar Print, București, 2014; Ioana Beldiman, Ruxandra Demetrescu, Grațiela Grigoriu, *La ruinurile unui muzeu. Moștenirea Kalinderu: catalog de sculpturi*, Unarte, București, 2009.

[3] Oliver Velescu, *op. cit.*, p. 108.

[4] Krikor H. Zambaccian, *Însemnările unui amator de artă*, Editura LiterNet, București, 2004, p. 40.

[5] Oliver Velescu, *op. cit.*, p. 83.

[6] *Ibidem*, p. 69.

vreo 2944 hectare[7]. Fratele cel mare, Nicolae Kalinderu (1835-1902), a fost nu doar un colecționar de artă, ci și un medic apreciat al Bucureștiului, medic al regelui Carol I. El este autorul unui memoriu asupra leprei, prezentat Congresului Internațional de la Berlin din 1897[8]. Mezinul Ion Kalinderu, posesor al unei diplome de studii juridice la Paris, a urcat rapid până la cea mai înaltă treaptă a magistraturii, ajungând membru al Curții de Casație[9].

Venirea în țară a principelui Carol I în 1866 l-a adus pe tânărul magistrat în proximitatea Palatului. Iată cum vorbește Carol despre Kalinderu într-o scrisoare din 1879 către tatăl său, Carol Anton: „îmi este foarte devotat și în cei treisprezece ani ai domniei mele nu a șovăit niciodată, ceea ce aici unde politica face să clocotească atâtea pasiuni este o mare calitate”[10]. Kalinderu, consilier la Înalta Curte de Casație și Justiție, se afla în acei ani la Berlin, pentru a negocia cu guvernul german răscumpărarea căilor ferate, în condițiile în care recunoașterea internațională a Independenței României depindea de rezolvarea acestei spinoase afaceri. „Afacerea căilor ferate” a luat sfârșit după mulți ani de tratative și tensiuni cu guvernul și cu acționariatul german[11]. Carol I, rege al României din 1881, l-a răsplătit pe omul său de încredere cu o slujbă bănoasă, administrarea a 12 moșii de peste 100 000 de hectare de cultură, păduri, fânețe și bălți. La 1 decembrie 1884 Carol I însemna în *Jurnalul* său: „Ora 5. Întâlnire cu Kalinderu care a fost la Sadova. Hotărât pentru dânsul salariul de 24.000 de franci, el este puțin surprins”. De atunci, Kalinderu avea să se întâlnească de 2-3 ori pe lună cu Regele, între orele 5-7 d.a., pentru a discuta problemele Domeniului Coroanei[12]. De-a lungul anilor, Regele şi-a arătat încrederea în calitățile de negociator ale sfetnicului său. În 1904, Kalinderu mergea în

[7] *Ibidem*, p. 210.
[8] Nicolae Kalinderu, *Studiu asupra leprei în România, raport adresat d-lui ministru de interne și memoriul asupra leprei în România, asupra distribuției și întinderei sale, presentat Congresului Internațional de la Berlin din anul 1897*, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, București, 1898.
[9] Oliver Velescu, *op. cit.*, p. 10.
[10] Scrisoarea este menționată în articolul „Ion Kalinderu. Portret și schiță biografică”, de Vasile Mihail Kogălniceanu, în *Agrarul*, 11 noiembrie 1902, nr. 37, p. 209.
[11] Oliver Velescu, *op. cit.*, pp. 12-13; vezi și, Frederick Kellogg, *The Road to Romanian Independence*, Purdue University Press, West Lafayette, Indiana, 1995, pp. 75-84, este vorba de afacerea Strousberg – Bethel Henry Strousberg, „Regele căilor ferate”; Sorin Liviu Damean, *România și Congresul de Pace de la Berlin (1878)*, Editura Mica Valahie, București, 2011, p. 101.
[12] *Jurnal. Carol I al României*, traducere, studiu introductiv Vasile Docea, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 338; Nicolae Șt. Noica, Ștefan Petrescu, *op. cit.*, p. 8.

Europa ca să rezolve un împrumut guvernamental[13]. Pe la 1912-1913, în contextul războaielor balcanice, se vorbea în culise despre posibilitatea formării unui cabinet de uniune națională în fruntea căruia s-ar fi aflat nimeni altul decât Kalinderu[14].

Corespondența cu academicienii

În acest articol nu mă voi ocupa de activitatea lui Kalinderu la Administrația Domeniului Coroanei și nici de relațiile lui cu Regele și cu politicienii vremii. Kalinderu ne va vorbi despre el însuși, prin scrisorile sale adresate colegilor și amicilor de la Academia Română. Scrisorile selectate, 60 la număr, provin din fondul Corespondență de la Biblioteca Academiei. Sunt patru expeditori, toți academicieni, cărora Kalinderu le-a scris regulat între 1900 și 1913: Ion Bianu, A.C. Cuza, Constantin I. Istrati și Anton Naum. Intrarea lui Kalinderu în Academie, mai întâi ca membru corespondent în 1888, iar din 1893 ca membru titular a fost un pas hotărâtor în cariera sa publică. Pentru a-și atinge scopul, omul regelui s-a folosit și de calitatea de executor testamentar a averii imense a soților Ion (1795-1876) și Elena Oteteleșanu (1818-1888). Nu este întâmplător că donația către Academie a fost înfăptuită în 1894[15]. Între 1904 și 1907 Kalinderu a deținut trei mandate de președinte al Academiei[16]. În câteva cuvinte, rezumăm că pe la 1900 Kalinderu era una dintre cele mai energice personalități ale țării, membru și președinte al multor comitete și comisii. De pildă, Comisia Monumentelor Istorice a fost condusă de Kalinderu între 1901 și 1913[17].

Mi-au atras atenția, în special, 25 de scrisori ale lui Kalinderu către Anton Naum (1829-1917), cei doi având o relație foarte cordială. Amândoi fuseseră aleși membri titulari ai Academiei în aceeași ședință în 1893, la propunerea lui A.D. Xenopol (1847-1920)[18]. Originar din Macedonia, absolvent de filologie la Paris, Naum a funcționat ca profesor de limba franceză

[13] Ion Bulei, *Conservatori şi conservatorism în România*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2000, p. 165.
[14] Alexandru Marghiloman, *Note politice*, Scripta, Bucureşti, 1993, vol. I, p. 113.
[15] Oliver Velescu, *op. cit.*, p. 41. Dan Berindei, *Istoria Academiei Române, 1866-2006: 140 de ani de existență*, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 177. Ion Bulei, *Lumea românească la 1900*, vol. I, Editura Fundației PRO, București, 2004, p. 166.
[16] Oliver Velescu, *op. cit.*, p. 37.
[17] *Ibidem*, p. 58.
[18] *Ibidem*, p. 37.

la Universitatea din Iași între 1897 și 1907. Despre tânărul poet de la Junimea, traducător din clasicii greci, latini, francezi, Iacob Negruzzi scria că este „ultimul reprezentant al clasicismului pur”[19]. „Pudicul Naum”, cum i se spunea, era așadar un „clasicist, roșind feciorelnic la orice cuvânt corosiv”, cu „aer de distincție foarte caracteristic, zgârcit la vorbă, sobru de gesturi, totdeauna elegant îmbrăcat, timid, melancolic și mizantrop” [20]. George Panu, un alt memorialist al Junimii, se arată însă neiertător cu Naum, despre care afirmă că era mediocru, unul dintre „oamenii de mâna a doua”, „muncitori și puneau toată îngrijirea ca ceea ce scriau să fie serios și documentat”, dar cam atât[21].

„Eu tot la roată…”

În scrisorile către Anton Naum, dar și către alți colegi și prieteni, Kalinderu transmite sentimentul că serviciile sale erau indispensabile regelui și țării. În lunile toride de vară, Kalinderu rămânea pe baricade în București: „eu tot la roată…îndeosebi Academia nu mă lasă să absentez sau să mă depărtez prea mult de capitală, căci ceilalți lipsesc toți și nu e cine să rezolve numeroasele lucrări curente”, îi scrie lui Naum la Iași în 26 iulie 1905[22]. Într-o altă scrisoare, o săptămână mai târziu, Kalinderu își informa amicul de la Iași că tocmai ce se întorsese în București de la Sinaia, unde fusese „la Stăpân în afaceri de serviciu”. Și iată cum își descrie munca neobositul demnitar: „Mă întrebi dacă mai stau în București pe așa călduri. Stau și voi mai vedea, fiindcă afară de Domeniul Coroanei, mai am o mulțime de lucrări, cum sunt acelea ale Comisiunii Monumentelor Istorice, ale societății Silvice, ale revistei Albina, și altele. Nu mai vorbesc de Academie, care-mi dă atâta de lucru, și care, după cum ți-am scris, mă ține, dacă nu chiar continuu în oraș, dar foarte aproape de el. Am atâta de făcut că nu-mi rămâne aproape niciun minut pentru mine. Și toate acestea numai din dorința de a fi folositor țării!”[23]. Kalinderu participa la diferite evenimente publice, în special la inaugurările localurilor școlilor,

[19] Iacob Negruzzi, *Amintiri din Junimea*, prefață Ioana Pârvulescu, Editura Humanitas, București, 2011, p. 179.
[20] *Ibidem*, p. 178.
[21] George Panu, *Amintiri de la „Junimea” din Iași*, Editura Minerva, București, vol. II, 1974, p. 141.
[22] Biblioteca Academiei Române (**BAR**), Serviciul Manuscrise și Carte Rară, Corespondență, Fond A. Naum : Ion Kalinderu către Anton Naum, S 32(6)/LIV, 26 iulie 1905.
[23] **BAR**, Serviciul Manuscrise și Carte Rară, Corespondență, Fond A. Naum: Ion Kalinderu către Anton Naum, S 32 (7)/LIV, 30 iulie 1905.

primăriilor și bisericilor, pe care le ridica în satele de pe Domeniul Coroanei. Cu asemenea ocazii festive, administratorul Domeniilor susținea discursuri înflăcărate, pe care le-a reunit într-un volum, publicat în 1896. Ordine, muncă, dreptate, adevăr și disciplină sunt doar câteva valori și reguli fundamentale de comportament individual și colectiv, pe care neobositul om al Regelui le insufla în viața comunităților rurale[24].

Conflictul cu Academia

Atitudinea intelectualilor față de Academie în epocă era adesea ostilă. Într-o scrisoare către președintele Academiei, Kalinderu, din 1904, Duiliu Zamfirescu era foarte supărat că nu-i fusese acordat un premiu. Academia funcționa doar „pentru susținerea mediocrităților", era de fapt o „arhivă moartă și azil de invalizi intelectuali"[25]. Nici relațiile dintre colegii academicieni nu erau foarte cordiale. Kalinderu era adesea ridiculizat pentru lucrările sale pseudo-științifice, „autor de compilări fără valoare, - după expresia lui Maiorescu – una din lucrări având ca obiect *Barba la romani*"[26]. În memoriile lui Nicolae Iorga (1872-1840), Kalinderu este „intimul puțin prețuit al regelui"[27]. Sarcasticul Iorga uita însă că intrarea sa în Academie ca membru corespondent în 1897 fusese susținută de sfetnicul regal. Iorga ni-l descrie pe vanitosul Kalinderu, cu mustăți ceruite ca ale lui Napoleon III, străbătând călare Bucureștiul și purtând conversații din șa[28]. Poziția critică a lui Iorga față de colegii de la Academie răzbate în *Opiniile sincere* din 1901[29]. Din cauza acestei atitudini marele istoric va fi ales membru titular abia în 1910.

După încetarea mandatelor sale în fruntea Academiei, în 1907, influența lui Kalinderu s-a diminuat considerabil. Despre relațiile din ce în ce mai proaste cu conducerea Academiei aflăm dintr-o scrisoare către Naum în ianuarie 1910: „sunt rănit de Academie, după cum vă spuneam", aici „se petrec

[24] Jean Kalindéro, *Patrie, Éducation et Travail*, București, 1896; Ramona Caramelea, „Celebrând școala: punerea pietrei fondatoare și inaugurarea localului școlii", în vol. *Revista de istorie socială*, XIIII-XV, 2008-2010, p. 365.
[25] Lucian Nastasă, *„Suveranii" Universităților românești. Mecanisme de selecție și promovare a elitei intelectuale. I. Facultățile de Filozofie și Litere,* Limes, 2007, Cluj-Napoca, pp. 497-498.
[26] Titu Maiorescu, *Istoria politică a României sub domnia lui Carol I*, Editura Humanitas, București, 1994, p. 273; Ion Kalinderu, *Portul bărbii și a părului la Romani*, București, 1900.
[27] Nicolae Iorga, *O viață de om așa cum a fost*, Editura Minerva, București, 1984, p. 228.
[28] *Ibidem*, p. 229.
[29] Nicolae Iorga, *Opinii sincere și pernicioase ale unui rău patriot*, traducere, introducere și note Andrei Pippidi, Editura Humanitas, București, 2008.

lucruri curioase”[30]. Situația îl afecta din punct de vedere psihic, îl dobora sufletește: „am auzit de la mulți și chiar de la medici cu vază mare că am constituție puternică, dar sunt dureri sufletești cari doboară și pe cel mai tare om”[31]. Anghel Saligny fusese desemnat în mai 1910 președinte al Comisiei pentru ridicarea localului Bibliotecii, din care făceau parte printre alții Kalinderu și puternicii zilei în Academie, Ion Bianu, Dimitrie A. Sturdza[32]. În ședința Academiei din 24 mai 1912, fusese desemnat câștigător arhitectul Lauchlan MacLean de la Berlin. Kalinderu pare să nu fi fost consultat, deși, cum zice el într-o scrisoare din iunie 1912 către amicul de la Iași, Naum „i-am dat (Academiei) o avere de aproape 6 milioane[33]. „Purtarea lui Iorga de acum câteva săptămâni la sesiunea generală m-a mâhnit și mai mult, ca și tendința ce iese tot mai bine la iveală în Academie de a se face totul numai de d-l Bianu, împreună cu nenorocitul bătrân Sturdza”. Kalinderu, scrie Iorga în *Memorii*, obișnuia să-l vorbească pe Sturdza pe la spate[34].

D.A. Sturdza (1833-1914), politician de frunte, academician din 1871, editorul celebrei colecții de documente Hurmuzaki, a deținut funcția de secretar al Academiei vreme de mai mulți ani[35]. Ion Bianu (1856-1935), mâna dreaptă a lui Sturdza, ales membru corespondent în 1887, membru titular în 1902, nu era doar șeful Bibliotecii Academiei din 1884, ci și Directorul Administrației înaltului forum de cultură al țării între 1909-1935[36]. Se zice că Ion Kalinderu s-ar fi supărat așa de tare pe Academie încât și-ar fi rupt testamentul[37], iar averea sa ar fi rămas „rudelor urgisite de el”, după expresia lui Maiorescu[38]. Nicolae Iorga recunoaște pe deplin meritul lui Ioan Kalinderu şi al lui D.A. Sturdza în progresul științei: „Academia e bogată şi lor le-o datorează”,

[30] **BAR**, Serviciul Manuscrise și Carte Rară, Corespondență, Fond A. Naum, S 32(17)/LIV, Kalinderu către Naum, 31 ianuarie 1910.
[31] Idem, 32(18)/LIV, Kalinderu către Naum, 13 februarie 1910.
[32] Nicolae Șt. Noica, *Istoria clădirii Academiei Române – la 120 de ani –*, Editura Vremea, București, 2018, pp. 93, 96. Ședința 11 mai 1910, în Comisie au fost numiți: Bianu, dr. C.I. Istrati, I. Kalinderu, Titu Maiorescu, Petru Poni, Anghel Saligny, Dimitrie A. Sturdza.
[33] **BAR**, Serviciul Manuscrise și Carte Rară, Corespondență, Fond A. Naum, Ion Kalinderu către Anton Naum, S 32 (24)/LIV, 26 iunie 1912.
[34] Nicolae Iorga, *O viață de om așa cum a fost*, p. 229.
[35] Vezi biografia scrisă de Mihaela Damean, *Personalitatea omului politic Dimitrie A. Sturdza*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012.
[36] Nicolae Șt. Noica, *Istoria clădirii Academiei Române*, p. 92.
[37] Florin Pădurean, „D’Ale lui Conu’Iancu Kalinderu. Priviri critice asupra vieții unui academician”, în *Revista Bibliotecii Academiei Române*, an 1, nr.1, ianuarie-iunie 2016, p. 85.
[38] Titu Maiorescu, *op. cit*., p. 273.

deoarece „şi-au pus în slujba ei toată știința, toată activitatea, toată influența lor politică şi socială”[39].

Relația cu A.C. Cuza și industria casnică țărănească

Un alt personaj interesant cu care Kalinderu corespondează în 12 scrisori pe un ton amical este junimistul conservator și antisemit A.C. Cuza (1857-1947), profesor de economie politică la Universitatea din Iași începând cu 1901. „Sunt fericit că Academia Română v-a ales membru corespondent în urma propunerii mele”, sunt cuvintele de felicitare ale lui Kalinderu către mai tânărul coleg de la Iași de pe cartea sa de vizită din 1 aprilie 1903[40]. Din 1936, Cuza a fost membru titular al Academiei. În conferințele despre industria casnică țărănească, Cuza nu preceda cu laude la adresa administratorului Domeniului Coroanei, dat ca exemplu de eficiență și inovație în agricultură și în revigorarea comunităților rurale. În 17 mai 1901, Kalinderu se arăta măgulit față de aprecierile publice ale economistului ieșean: „ceea ce fac pe Domeniul Coroanei nu e nicidecum extraordinar și e în tot cazul mai prejos de ceea ce aș dori să fac”. Kalinderu subscria la afirmațiile lui Cuza, care înfierea influența evreilor asupra industriei manufacturiere țărănești: „Aici greutatea cea mare pentru industria textilă stă în concurența mistuitoare ce face ovreiul în Moldova care vinde țăranului cu prețuri minime” stofe și pânză cu culori atrăgătoare, dar de calitate proastă. Țăranul care produce stofă de foarte calitate „nu vede decât faptul că i se cere un preț adesea mai mic decât aceea cu care ar putea el să dea stofa de casă și nu apreciază diferența de calitate”[41]. Constantin Argentoianu, cu limbajul său pitoresc, îl caracterizează pe Cuza într-o frază: „în public mânca câte un jidan la fiecare sfert de ceas, în particular n-ar fi fost în stare să vorbească unui ovrei fără cea mai desăvârșită politețe”[42]. Lucrarea lui Cuza din 1899, *Despre poporație*, premiată de Academie în 1900, a fost ținta unei acuzații de plagiat din partea lui Emanuel Socor (1881-1951), iar procesul dintre cei doi s-a întins pe parcursul a mai multor ani[43].

---

[39] Nicolae Iorga, *Opinii sincere şi pernicioase ale unui rău patriot*, p. 40.

[40] **BAR**, Serviciul Manuscrise și Carte Rară, Corespondență, Fond A. C. Cuza, Ion Kalinderu către A. C. Cuza S 1 (3)/DLVI, 1 aprilie 1903.

[41] Idem, S (2)/DLVI, Kalinderu către A.C. Cuza, 1 mai 1901.

[42] Constantin Argetoianu, *Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. V, Editura Machiavelli, București, 1995, p. 113.

[43] Gabriel Asandului, „Economie și învățământul în gândirea lui A. C. Cuza”, în *Anuarul Institutul A.D. Xenopol*, nr. 39-40, 2003-2003, pp. 324-326; Idem, *A.C. Cuza: politică și*

Kalinderu și „Stăpânul”

Kalinderu a considerat numirea sa ca administrator al Domeniului Coroanei ca pe cea mai completă și onorantă misiune a vieții lui. În corespondența cu medicul și chimistul academician Constantin I. Istrati (1850-1918), fost Comisar General al Expoziției din Parcul Carol din 1906, Kalinderu afirma în 1909: „În anul trecut eu n-am avut o zi de odihnă din cauza stării MS Regelui, care devenea foarte îngrijorătoare în timpul când mă gândeam să iau câteva zile de repaus, chiar cu riscul de a munci în urmă până nu voi mai putea”[44]. 15 scrisori ale lui Kalinderu către Ion Bianu sunt revelatoare în privința relației instituționale dintre cei doi la Academie. Pe o carte de vizită nedatată, Kalinderu se scuza față de Bianu că nu putea onora o invitație: „sunt apoi peste măsură de ocupat la Administrația Domeniului Coroanei, mai cu seamă din cauza unui impiegat care îmi face viața grea”[45]. Pentru Rege, Kalinderu nu șovăie niciodată, este grijuliu față de nevoile și dorințele „Stăpânului”. Într-o scrisoare din 24 mai 1912, scrisă pe la orele 9 seara, Kalinderu îi transmitea lui Ion Bianu indicații despre vizita Regelui la Academie pentru ședința de a doua zi, consacrată discursului de recepție a lui Grigore Antipa (1867-1944) la Academie. „Dorința M.S. e ca toate acestea să nu țină mai mult de o oră sau o oră și zece minute”. Temperatura sălii trebuia asigurată la 16-18 centigrade[46]. Kalinderu se arăta atent nu doar față de Suveranul său, ci și față de oamenii din subordinea sa de la Administrația Domeniului Coroanei. Tânărul Stelian Popescu (1875-1953), bacalaureat și „sârguitor student” al Facultății de litere, fiul preotului de pe domeniul Coroanei Gherghița, era recomandat de Kalinderu ca secretar al liceului Lazăr din București. Rugămintea era adresată în 1893 lui Istrati, inspector general al

cultură, Editura Fides, Iași, 2007; A.C. Cuza, *Despre poporație. Statistica, teoria și politica ei: studiu economic*, Tipografia Națională, București, 1899; Emanuel Socor, *O rușine universitară – Plagiatul d-lui A.C. Cuza*, Editura Revistei Facla, București, 1911.

[44] **BAR**, Serviciul Manuscrise și Carte Rară, Corespondență, Fond, C.I. Istrate: Ion Kalinderu către C.I. Istrate, S 9(5)/DCXCIV, 19 ianuarie 1909. Sunt 8 scrisori Kalinderu-Istrati; Lucian Predescu, *Enciclopedia României*, Cugetarea, 1938, ediție anastatică, Saeculum&Vestala, București, 1999, p. 448-449.

[45] BAR, Serviciul Manuscrise și Carte Rară, Corespondență, Fond Ion Bianu, S 1(13)/D1, Kalinderu către Bianu, nedatat.

[46] Idem, S 1 (12)/D1, Ion Kalinderu către Ion Bianu, 24 mai 1912.

învățământului superior[47]. Stelian Popescu va ajunge ministru și director al ziarului *Universul* între anii 1915 și 1945[48].

„Știți bine că îmi lipsește fericirea de căpetenie, nevastă și copii"

Apropiindu-mă de final, revin la scrisorile către colegul ieșean, Naum, care trădează apropierea dintre cei doi. În timp ce Naum își vindecase melancolia și uitase de gândurile suicidale după ce se însurase, potrivit descrierii lui Iacob Negruzzi[49], Kalinderu trăia sau cel puțin așa voia să pară cu regretul că nu și-a întemeiat o familie. „Știți bine că îmi lipsește fericirea de căpetenie, nevastă și copii", afirmă într-o scrisoare din 1904 către amicul ieșean[50]. Dar nu este vorba doar de o confesiune făcută unui prieten. Kalinderu voia ca această alegere de viață să fie consemnată în public. Publicistul Iosif Vulcan (1841-1907), întemeietorul revistei *Familia*, afirma: „Ion Kalinderu, spirit de bun gust, locuința-i este un adevărat muzeu de obiecte artistice…. Preumblându-te printre ele și admirând toate, simțești cu toate acestea că mai lipsește ceva, podoaba cea mai strălucită a casei: femeia. Stăpânul lor neîncetat a fost atât de ocupat, încât nu a avut timp să se însoare"[51].

Kalinderu a muncit până în ultima clipă a vieții. „Sunt bătrân și aveți mare dreptate când ziceți că a sosit timpul să mă odihnesc; mă simt obosit și suferind de insomnie", îi scrie lui Naum neobositul sfetnic al Regelui, în vârstă de 72 de ani[52].

Fără a elabora concluzii, așa cum poate s-ar fi cuvenit, închei cu speranța că obiectivul acestui articol a fost atins, și anume de a face cunoștință cu un personaj de la Curtea Regală, al cărui portret l-am schițat cu ajutorul propriilor sale cuvinte. Implicat în numeroase activități culturale, economice și sociale, Ion Kalinderu și-a dorit să rămână în memoria contemporanilor ca un servitor devotat Regelui și Țării.

---

[47] **BAR**, Serviciul Manuscrise și Carte Rară, Corespondență, Ion Kalinderu către C.I. Istrati, S 9(1)/DCXCIV, 31 mai 1893; Lucian Predescu, *op. cit.*, pp. 448-449.

[48] Vezi Stelian Popescu, *Amintiri*, ediție îngrijită și prefață de Ioan Opriș, Editura Albatros, București, 2000.

[49] Iacob Negruzzi, *op.cit.*, p. 297.

[50] **BAR**, Serviciul Manuscrise și Carte Rară, Corespondență, S 32 (4)/LIV, Ion Kalinderu către Ion Bianu, 26 iulie 1904.

[51] Pasajul este reprodus de Vasile M. Kogălniceanu în „Ion Kalinderu. Portret și schiță biografică", *Agrarul*, 1 noiembrie 1902, nr. 37, p. 209.

[52] **BAR**, Serviciul Manuscrise și Carte Rară, Corespondență, Fond A. Naum, Ion Kalinderu către Anton Naum, S 32 (4)/LIV, 26 iunie 1912.